

**PLASTİK SANATLAR ALANINDA
SERAMİK VE CAM ÜZERİNE
YAKLAŞIMLAR**

1

EDİTÖRLER

Öğr. Gör. Ümit PARSIL

Doç. Dr. Öznur YILDIRIM

© Copyright 2024

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-399-750-2

Ön Kapak Resmi

Öğr. Gör. Dr. Hülya AK

Kitap Adı

Plastik Sanatlar Alanında Seramik ve Cam
Üzerine Yaklaşımlar 1

Arka Kapak Resmi

Doç. Dr. Fahrettin GEÇEN

Editörler

Ümit PARSIL

ORCID iD: 0000-0002-1901-5400

Öznur YILDIRIM

ORCID iD: 0000-0003-4140-8929

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

ART000000

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

DOI

10.37609/akya.3041

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Kütüphane Numarası

Plastik Sanatlar Alanında Seramik ve Cam Üzerine Yaklaşımlar 1 / editörler :

Ümit Parsıl, Öznur Yıldırım.

Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2024.

203 s. : resim, şekil, tablo. ; 160x235 mm.

Kaynakça ve İndeks var.

ISBN 9786253997502

1. Sanat--Dekoratif Sanatlar--Cam--Seramik.

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

İÇİNDEKİLER

- BÖLÜM 1** Günümüz Modern Mimari Yapılarda Seramik Panoların Estetik Rolü'nün Günümüz Sanatçı Eserleri ile Değerlendirilmesi.....1
Burhan YALÇIN
- BÖLÜM 2** Türk Mimarisindeki Kadın ve Doğa İlişkili Figürlere Türk Seramik Sanatında Kişisel Yaklaşımlar13
Ferda Meltem ULUDAG
- BÖLÜM 3** Seramik Pişirim Teknikleri.....33
Derya ÇEVİK
Deniz ÇELİKER
- BÖLÜM 4** Sagar Pişirim Tekniği ve Alüminyum Folyo Kullanımı59
Emel BOZKURT
- BÖLÜM 5** Nina Hole'nın Ateş Heykellerinden (Fırın Heykeller) “Anıtsal H” Yapıtının Mekanla İlişkisinin İncelenmesi83
Şule KARACALAR
- BÖLÜM 6** Seramik ve Çini Bünye Üzerine Uygulanan Gravür Tekniği ve UV Dijital Baskı Teknolojisi ile Tasarım Uygulama Modeli.....99
Funda ERKÖYLÜ
- BÖLÜM 7** Seramik Yüzeylerde Sünger Baskı Yöntemi.....119
Selim ÇINAR
- BÖLÜM 8** Çağdaş Sanatta Porselen Litofanlar Ilona Romule ve Rae Stern Örneği.....129
Emre CAN

- BÖLÜM 9** Cam ve Seramik Etkileşiminin Bir Yansıması:
Mustafa Ağatekin'in "Cam İçi Seramik" Çalışmaları.....143
Serap BEDEL ÖZEK
- BÖLÜM 10** 12-13. Yy. İnan Selçuklu Dönemi Fritware
Seramiklerinde Uygulanan Dekor Yöntemleri.....159
Tuba MARMARA
- BÖLÜM 11** Seramik Hammaddeleri.....181
Erhan AKÇA

YAZARLAR

Prof. Dr. Erhan AKÇA
Adıyaman Üniversitesi Güzel Sanatlar
Fakültesi

Öğr. Gör. Emel BOZKURT
Gaziantep Üniversitesi, Naci Topçuoğlu
Meslek Yüksekokulu, El Sanatları Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Emre CAN
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Güzel
Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Seramik ve
Cam Bölümü

Doç. Dr. Doç. Deniz ÇELİKER
Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel
Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarımı
Bölümü

Dr. Derya ÇEVİK
Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel
Sanatlar Fakültesi, Ücr. Öğrt. Elemanı

Dr. Öğr. Üyesi Selim ÇINAR
Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi
Seramik Bölümü

Uzm. Funda ERKÖYLÜ

Arş. Gör. Dr. Serap BEDEL ÖZEK
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Güzel Sanatlar
Fakültesi Seramik ve Cam Bölümü

Öğr. Gör. Şule KARACALAR
Samsun Üniversitesi, Kavak Meslek
Yüksekokulu, Mimarlık ve Şehir Planlama
Bölümü

Öğr. Gör. Tuba MARMARA
Sakarya Üniversitesi, Sanat Tasarım ve
Mimarlık Fakültesi, Seramik ve Cam
Bölümü

Dr. Ferda Meltem ULUDAĞ

Burhan YALÇIN
Sanatta Yeterlik Öğrencisi, Dokuz Eylül
Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü,
Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı

BÖLÜM 1

Günümüz Modern Mimari Yapılarda Seramik Panoların Estetik Rolü'nün Günümüz Sanatçı Eserleri ile Değerlendirilmesi

Burhan YALÇIN¹

Giriş

Modern geçmişin en eski geleneklerinden biri olan seramik mimarlık ile aynı kaynaktan yani topraktan gelir. Toprak ve su bileşimi ile elle şekillendirilip yüksek ısıda pişirilmesiyle meydana gelir. Mağarada duvarlara resim çizmek ile seramik te bir nevi uygarlıkların yaşam ve kültür biçimlerine göre gerek hayvan figürleri ile gerekse sembol ve motifler ile insanların fikirleri ile şekillendirilmiştir. Farklı uygarlıklardaki toplumların yaşam biçimlerine göre çeşitlilik gösteren bu durum seramiğin yapıldığı malzeme ve uygulama biçimini etkilemektedir. Anadolu'da Selçuklu döneminden itibaren önemli gelişmeler kaydeden bu durum beylikler ve Osmanlı döneminde de yerini ve önemini korumuş kazılarda geçmiş temsil eden İznik seramikleri Kütahya ve Çanakkale seramikleri bulunmuştur. Mimarlık ta mekân ve malzeme arasındaki uyumu sağlayan bu seramikler estetik ve fonksiyonel olarak mimaride daha çok dini yapılar, öğretim kurumları ve saraylarda karşımıza çıkmaktadır. Yapıların iç ve dış cephelerinde karo, mozaik olarak kullanımı tercih edilen bu eserler sadece dekorasyon öğesi olarak görülmemiş aynı zamanda mekânda bir ruh, kimlik oluşturması içinde kullanılmıştır (Kılıç,1998: 6). Dünya'da seramik alanında 18. Yy. sonlarına doğru görülen yenilikçi hareketler ile 1921'li yıllardan itibaren Avrupa'da ünlü sanatçılar Picaso, Georges Braque, Joan Miro, Chagall gibi sanatçılar resimsel etkili seramik çalışmalar yapmıştır. Buna benzer bir hareket ile Türkiye'de de Sadi diren Bedri Rahmi Eyyüboğlu gibi sanatçılarda çalışmalar başlatmış toplumun kültürel ya-

¹ Sanatta Yeterlik Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı, burhanyalcin02@gmail.com, ORCID iD: 0009-0008-2838-9595

anlam ifadesine sol alt tarafa baktığımızda karanlık dönem (yazının olmadığı) ile yazının yeni bulunması, çivi yazısı, hiyeroglif yazılar, Arapça ve roma dönemi Latince yazıların ifade edildiği görülmektedir. Sol üst tarafta Kütahya bölgesinde yaşayan Frig ve Hitit dönemi tarihi dile getirilerek Hitit kralı Katuvas silüetinin betimlendiği görülmektedir. Pano genelinde sağ ve sol taraf düzenlemelerde grafik ve animasyon bölümünün yazı olarak gelişiminin soyutlaşarak modern logo haline dönüştüğü ifade edilerek grafik ve animasyon bölümünü temsil ediyor. Aynı şekilde tasarımın sol kısmında roma dönemi ve Anadolu'da kullanılan mekandır motifleri ifade ediliyor. Tasarımın sağ tarafında ise Selçuklu dönemi çinilerine değinerek Osmanlı çinileri bezemelerinden animasyon bölümü Türk çizgi film karakterleri betimlenmiştir. Tasarım orta kısmında cam kullanılarak ay yıldız formu ile güneş şeklinde soyutlanıp Türkiye Cumhuriyeti içerisinde tüm uygarlıkların toplandığı ifade edilmiştir. Aynı şekilde tasarımın sol ve sağ alt köşede Frigya dönemi kabartmaları ile hayatı ve ölümü temsil eden hayat ağacı ve savaşçı figürler ile betimlenmiştir.

Geçmişin ve tarihin en önemli değerlerinden biri olan kültür bireylerin üretici oldukları alanlarda hayata katmış oldukları en önemli değerdir. İnsan etkinlikleri ve bu etkinliklerin gelişimini önemli kılan kültür toplumsal yaşama geçtikçe değişiklik göstermekte ve farklı sanatsal yaratıcılıkla karşımıza çıkmaktadır. Tarihsel süreçte seramik insanoğlunun kullanım eşyasından barınma ihtiyacına kadar mimari alanda yaşamını güzelleştirme ve estetik değer katmasında temel malzemeyi oluşturmuştur. Anadolu'da gelmiş geçmiş tüm uygarlıkların zengin mirası olmuş ve bu topraklarda yaşamış sanatçılara ilham kaynağı oluşturmuş ve sanatçılar tarafından imgeleştirilerek eserlerinde estetik olgu oluşturmuştur (Harıyserver & Güngör,2020: 323).

Kaynaklar

- Arda, F. (1974): Türkiye'de Başlangıçtan Günümüze Kadar Duvara Çakılı Mozaik ve Seramik Olarak Duvar Resmi. Basılmamış Sanatta Yeterlik Eseri Çalışması, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi.
- Agatekin, M. (1993). Cumhuriyet Sonrası Çağdaş Türk Seramik Sanatının Gelişimi ve Anlatım Dili Yönünden Değerlendirilmesi. Y.L. Tezi, AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Berivan E. (2018): Geçmişin Arayüzünde Bir Mekân Emaresi: Seramik, Ekoyapı Dergisi, 17. Eylül <https://www.ekoyapidergisi.org/gecmisin-arayuzunde-bir-mek-n-emalesi-seramik>
- Bingöl, B. (2008): Mekân-Seramik İlişkisinde Plastik Sanatlar ve Dekorasyon. Kavramlarının İncelenmesi, Sanatta Yeterlik Eseri Çalışması Raporu, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik Bölümü Sanatta Yeterlik Programı Ankara.

- Hayrısever, B., & Güngör, M. C. (2020). Seramik Panoların Oluşum Süreci Ve Çağdaş Türk Seramik Sanatında Duvar Panoları. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, (Year: 13-Number: 80).
- Karpuz H, Şimşek, F. Kuş. A. ve Divarçı, İ. (2012): Anadolu Selçuklu Eserleri Fotoğraf Albümü. Konya: Selçuklu Belediyesi Yayınları, No:36
- Kılıç, A. C. (1998): Eski Anadolu Kültürlerinden Yararlanılarak Çağdaş Bir Yapıda Seramik Pano Uygulaması. *Sanatta Yeterlilik Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mutlu, H. S. (2016). Çağdaş Kent Mimarisinde Seramik Panolar ve İnönü Üniversitesi Kongre ve Kültür Merkezi Uygulaması. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 6 (14)
- Mülâyim, S. (1994): *Sanata Giriş*, Bilim Teknik Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul.
- Özer, F. (2000): Çağdaş Eşya Tasarımında Tarihsellik. Semra Ögel'e Armağan-Mimarlık ve Sanat Tarihi Yazıları. Ege Yayınları.
- Tansuğ, S. (1999): *Çağdaş Türk Sanatı* (5.bs.) İstanbul: Remzi Kitabevi
- Uludağ, K. (1999): *Hamiye Çolakoğlu'nun Artistik Duvar Panosu Tasarımları*. Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi.
- Yetkin, Ş. (1986): *Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişmesi*. İstanbul.
- <https://www.peyzax.com/firattan-dicleye-mezopotamya-mimarisi/> Erişim Tarihi: 05.02.2024.
- https://twitter.com/i/flow/login?redirect_after_login=%2Fschrinpanolari_____ Erişim Tarihi: 04.02.2024).

Görsel Kaynaklar

- Görsel 1:** <https://www.peyzax.com/firattan-dicleye-mezopotamya-mimarisi/> Erişim Tarihi: 02.02.2024.
- Görsel 2:** <https://www.peyzax.com/firattan-dicleye-mezopotamya-mimarisi/> Erişim Tarihi: 02.02.2024.
- Görsel 3:** <https://docplayer.biz.tr/112559405-Selcuklu-donemi-seramiklerinde-simgeler-ve-sem-boller.html> Erişim Tarihi: 05.02.2024
- Görsel 4:** <https://docplayer.biz.tr/112559405-Selcuklu-donemi-seramiklerinde-simgeler-ve-sem-boller.html> Erişim Tarihi: 05.02.2024
- Görsel 5:** Öney, G, Çobanlı, Z. (2007), *Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı*, İstanbul: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Görsel 6:** <https://www.fikriyat.com/galeri/tarih/istanbulun-en-ozel-sarayi-ibrahim-pasa-sarayi/8> Erişim Tarihi: 03.02.2024
- Görsel 7:** https://www.instagram.com/schrinpanolari/p/C2hp0vRIhN3/?img_index=1
- Görsel 8:** Başbüyük, G. (2019): *Çağdaş Türk Seramik Sanatında Hamiye Çolakoğlu' Nun Yeri*, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik ve Cam Tasarımı Anasanat Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Görsel 9:** Mutlu, H. S. (2016). *Çağdaş Kent Mimarisinde Seramik Panolar ve İnönü Üniversitesi Kongre ve Kültür Merkezi Uygulaması*. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi.
- Görsel 10:** Burhan Yalçın.

BÖLÜM 2

Türk Mimarisindeki Kadın Ve Doğa İlişkili Figürlere Türk Seramik Sanatında Kişisel Yaklaşımlar

Ferda Meltem ULUDAĞ¹

GİRİŞ

Kadının doğa ile ilişkilendirildiği figüratif unsurların mimariye nasıl yansıdığı araştırıldığında köklerinin Türk sanatının başlangıcına değin uzandığı elde edilen bulgular arasındadır. Eski Türklerin bu bölgede sahip oldukları inanç çeşitliliğinin doğa ile ilişkili yapıtların oluşmasında oldukça etkin olduğu görülür. Böylelikle arkeolojik buluntular üzerinden ilerleyerek günümüze değin gelen mimari unsurlarda farklı Türk toplulukları natüralist inanışları çerçevesinde kadını doğa ile birbirinden zengin yapıtlarda işleyerek günümüze önemli sanatsal miraslar bıraktıkları sanat tarihi verilerinden de anlaşılacaktır.

Asırlar boyu doğurganlığı nedeniyle üremenin, bereketin en önemli öznesi olan kadının doğayla olan benzerliği onun her zaman doğa ile birlikte anılmasında etkin olmuştur. Böylelikle geleneksel Türk mimarisinin başlangıcında anaerkil döneme bağlı olarak kadın figürünün “tanrıça” olarak nitelendirildiği bazı eser örnekleri de ele geçirilen bulgular arasındadır. Başlangıçta ikonografik öğelerle iç içe geçen anaerkil süreçteki kadın ve doğa ilişkili figüratif kadın kimliğinin, Türklerin din değişimi sonucu zamanla değişerek Selçuklu dönemi ve Osmanlı dönemine ait mimari unsurlarda farklı zenginliklerle devam ettiği görülmektedir.

Bu çalışma ile Geleneksel Türk mimarisinin başlangıcı olarak kabul edilen Orta Asya coğrafyasından günümüze kadın ve doğa ilişkisine olan figüratif bakış mimari ile iç içe olan din arkeolojisi ve ikonografik verilerden yola çıkılarak in-

¹ Dr., ferdameltemuludag@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-8812-4563

da varlık gösteren Türk topluluklarının sahip oldukları inanış çeşitliliğinin yanı sıra tarihsel süreçte Türklerin Anadolu topraklarına adım atışları ve yaşadıkları din değişimi ile kadın figürlerine olan yaklaşımlar zamanla daha da çeşitlenerek çoğalmıştır denilebilir.

Asırlardır kadın doğasının tabiatla özdeşleştirilen doğurganlık ve üremesinin getirdiği benzerlik yabancı sanatçılarda olduğu gibi Türk seramik sanatçılarının da ilgisini çekerek kadının doğa ile birlikteliğinin sanat eserlerine aktarılmasında oldukça etkin rol oynamıştır. Özünü doğadan alan seramik sanatı kendi tarihsel gelişim sürecinde olduğu gibi mimaride de gerek çini sanatının olanakları çerçevesinde gerekse rölyef tarzında işlenerek medreseler, çeşme, saray, cami vb. sanat tarihi yapıtlarının iç ve dış yüzeylerinde de kadın ve doğa ilişkili tematik yapıtların birlikteliği şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Böylelikle Türk seramik sanatının gelişim süreci incelendiğinde Cumhuriyet tarihinden bu yana kadın figürünün pek çok seramik sanatçısı tarafından kişisel yaklaşımları çerçevesinde doğa ve mimari unsurlarla birlikte işlendiği görülmektedir. Buldukları çağın sosyal değişimini ve gelişmelerini üzerlerinde taşıyan ve bir tür vesika niteliğinde olan sanat tarihinin eşsiz mimari yapıtları her daim seramik sanatının teknik olanaklarının da gelişimiyle Türk seramik sanatçılarına esin kaynağı olmaya devam edecektir.

Kaynaklar

1. Şaşkın M. T. (2019). *Geleneksel Türk Mimarisi Ve Kent Dokusunun Plastik Dilde Yorumlanması*. (Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya).
2. Kutlu, M. Kutlu, L. (2022). Pazırık Kültüründe Ölü Gömme Gelenekleri ve Kurgan Mimarisi-ne Yansımaları. *Sanat Tarihi Dergisi*, 31/1, Nisan|April, 2022, 321-353.
3. Erişim adresi <https://bilimdili.com/arkeotarih/arkeoloji/pazirik-kurganindaki-2200-yillik-mumyalar-incelendi/>
4. Uludağ, F. M. (2017). *Türk Mitolojisinde Hayat ağacının (Kayın Ağacı) Çağdaş Seramik Sanatında Figüratif Yorumu* (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara).
5. Uludağ, F. M. (2022). *Türk Kültüründeki Nar Sembolünün Figür Form İlişkisi Bağlamında Seramik Sanatına Uyarlanması*, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 132, s.314.
6. Uludağ, F. M. (2023). *Türk Sanatında Kadın ve Doğa İlişkisinin Figüratif Seramiklerde Düşsel İfadesi*, (Sanatta Yeterlilik Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara).
7. Akkuş, M. T. (2021). *Babür İmparatorluğu Mimarisine Bir Örnek: Hümayun Şah'ın Türbesi TÜRBEŞİ*, (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara).
8. Erişim adresi https://okuryazarim.com/ayse-bibi-turbesi/#google_vignette
9. Kutlu, M. (2020). Kayalık: Bir Karluk Yabgu Devleti Başkenti, *Anasay Hakemli Dergi*, s.109.

10. Arık, R. (2007). *Anadolu Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı*, Konya Karatay Müzesi, Büyük Saray Kubad Abad, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul
11. Öney, G. (1974). *Kubad Abad Ceramics*, Londra: The Art of Iran and Anatolia Yayınları
12. Erişim adresi https://tr.wikipedia.org/wiki/Naile_Sultan_Korusu
13. Baytekin, B. Fidan, F. Hazer, G. Aygin, D. Yıldırım, N. Hayır, M. Şimşek, F. (2009). Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü, *Uluslararası – Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları*, 05 – 07 Mart 2009 Kongre bildirimleri, II. Cilt s.507).
14. Erişim adresi: <https://twitter.com/halilkendir/status/1362819247571935242/photo/2>
15. Erişim adresi: <https://www.guraymuze.com/icerik/103/erdinc-bakla>
16. Altıntaş, B. (2016). *Sanatta Kadın, Doğa ve Doğurganlık İlişkisi*. (Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara).
17. Erişim adresi: <http://rahmiyuboglu.com/bedri-rahmi-eyuboglu/biyografi>
18. Bakırcı, G. (2008). 20. Yy. Türk Seramik Sanatçıların Kültürel Üretimlerindeki Düşünsel Altyapılar. (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul).
19. Yılmabaşar, J. (1980). Jale Yılmabaşar Seramikleri Yöntemleri, *Türk Tarih Kurumu Basımevi*,
20. Erişim adresi: <https://www.galerisoyut.com.tr/artist/mine-poyraz/#basin-bulteni-tab>
21. Erişim adresi: <https://www.buyukfessanat.com/sanaticilar/erdogan-ersen/>
22. Erişim adresi: Erdiñ Bala Arşiv, Pinterest, <https://tr.pinterest.com/pin/548102217153808860/>

BÖLÜM 3

Seramik Pişirim Teknikleri

Derya ÇEVİK¹

Deniz ÇELİKER²

Giriş

Seramik, doğadan elde edilen “kil” ham maddesinin işlenmesi sonucu oluşmaktadır. Yunancada “kil, çömlekçi toprağı, killi toprak ve topraktan yapılmış kap” anlamlarında kullanılan “Keramos” olarak, Avrupa dillerinde ise; “Keramik” ve “Ceramic” olarak söylenmektedir. Kilin seramiğe dönüşebilmesi için bazı işlemlerden geçmesi gerekmektedir. Bunlardan ilki kile istenilen şeklin verilebilmesi için sulandırılarak “plastik kil” olma özelliğinin kazandırılmasıdır. Seramik üretim sürecinin tam olarak yapılabilmesi buna bağlıdır. Plastik özelliğı olan kil, şekillendirilir ve dayanıklılık kazanması için pişirilir. Bu açıdan temel olarak seramik oluşma süreci kilin hazırlanması, şekillendirme ve pişirme olarak temelde üç aşamalı olarak gerçekleşmektedir. Kilin kap, çanak ve çömlek vb. ürünlere dönüşümünden sonraki son işlem olan pişme ile aldığı nihai durumuna seramik denmektedir (Ayık, 2016:1).

İnsanlığın doğuşu ile tarihlenmeye başlayan seramik, toprak ve ateşle hemen hemen günlük yaşamımızın her alanına tanıklık etmektedir. İnsanlık tarihinde önemli dönüşümlere şahitlik eden Anadolu, seramiğın 8000 yıllık tarihinde çok çeşitli uygarlıklara kapılarını açmıştır. 21. yy. da seramik, mimari alanlarda, sofa eşyalarında, elektronik cihazlar da ve uzay araçlarında kısacası pek çok alanda

¹ Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Ücr. Öğrt. Elemanı, dinc_derya07@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0003-2168-6163

² Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, denizceliker@sdu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-1869-0885

gün arttırmaktadır. Bu ilgi seramik pişirim tekniklerinin çeşitli denemeler sonucu özgün, artistik uygulamaların oluşmasını sağlamaktadır. Böylelikle geçmişte kullanılmış olan ilkel pişirim tekniklerinin günümüze uyarlanmasıyla alternatif pişirim teknikleri ortaya çıkmıştır. Bu pişirim teknikleri raku, sagar, isli pişirim, Nobarigama - Anagama Pişirimi, tuz pişirimi, açıkta pişirim ve çukurda pişirim gibi tekniklerdir. Endüstriyel alanda da kullanılmakta olan elektrikli fırınlarla pişirim, aralıklı ve sürekli pişirim teknikleri de diğer yöntemlerdir. Ayrıca fırın atmosferine pişirim yöntemleri redüksiyonlu pişirim ve oksidasyonlu pişirme yöntemleri sayesinde de seramik ürünler üzerinde özgün çalışmalar yapılabilir. Seramik ürünlere uygulanan pişirim teknikleri ve seramik bünyesine uygulanabilen tüm işlemlerin sağlamış olduğu zenginlikle bu pişirim yöntemleri geliştirilerek seramik sanatçıları tarafından uygulanmaya devam edilmektedir. Günümüzde pişirim teknikleri seramik sanatına büyük bir estetik değer katarken, aynı zamanda parçaların dayanıklılığını da arttırmaktadır. Seramik parçalar, pişirme sonucunda sertleşip dayanıklı hale gelirler ve uzun süre kullanıma uygun haldede bulunmaktadırlar. Bu teknikler aynı zamanda seramik parçaların üzerindeki renklerin ve desenlerin daha kalıcı olmasında sağlamaktadır.

Sonuç olarak, pişirim teknikleri seramik parçaların estetik açıdan güzel bir görünüme sahip olmasını sağlarken bu tekniklerle renkler, desenler ve dokular ile seramik parçalara farklı bir görünümler kazandırılabilir. Ayrıca, seramik parçaların dayanıklılığı artırılarak uzun süreli kullanıma uygun hale getirilebilmektedir.

Kaynaklar

- Arcasoy, A., (1983), "Seramik Teknolojisi", Marmara Üniversitesi Yayın No:457, İstanbul.
- Ayık, F., Y., (2016), "Türk Sanatları Seramik", Türk Kültürüne Hizmet Vakfı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul.
- Başkırkan, H. (2002). "Sagar Pişirim Tekniği", Yüksek Lisans Tezi, Seramik Anasanat Dalı, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Bozkurt, E. (2012), "Alternatif Pişirim Tekniklerinden Sagarın Araştırılması ve Uygulanması", Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- Canduran, K. (2007, Kasım-Aralık). Kil Ateş ve Tuz. Seramik Federasyonu Seramik Türkiye(23).
- Çevik, D., (2023), "Müzelerde Seramik Eserleri Koruma (Önleyici) ve Sergileme Yöntemleri" Sanatta Yeterlik Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Isparta.
- Chavarria, J., (1994), "The Big Book Of Ceramics", Parramon Ediciones, S.A., Barcelona, Spain.
- Çizer, S. (Tarih Yok). Seramikte Odunlu Pişirim Geleneği; Uzakdoğunun Yüksek Derece Fırınları.
- Kılıçoğlu, O., (2019), "Seramikte Alternatif Fırınlar ve Bir Fırın Uygulanması", Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Uşak.
- Leach, B. (1965), "A Potter's Books", London.

- Özcan, C., M., (1997),” Geleneksel Raku Tekniğı ve Artistik Seramik Formlarda Uygulanması” Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Özyurt, T. (2008). Geleneksel Japon Seramik Fırını “Anagama” ile Doğal Kül Sırları. İstanbul: Marmara Üniversitesi / Güzel Sanatlar Enstitüsü / Seramik ve Cam Tasarımı Anasanat Dalı.
- Seramik Tanıtım Komitesi (2003). Türkiye’de Seramik (Toprakla Ateşin Öyküsü), Sayı 196, Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri, İstanbul.
- Sevim, C., (1990), “İlkel Fırınlar”, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Sümer, G. , (2002), “ Seramik Fırınlar”, Anadolu Üniversitesi, ISBN 975-97620-0-5, Eskişehir.
- Timukaan, R. (2019). “Alternatif Pişirim Tekniklerinde Organik Malzeme Kullanımı: Obvara”, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya .
- Uzuner, O. , (1994), “Seramik Sanatında Tekniğıne Bağlı Çeşitlilikler”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

İnternet Kaynakları

- <https://mfkaragul.blogspot.com/2010/12/istanbul-2010.html>
- <https://clevercreating.com/how-to-smoke-firing-ceramics/>
- <https://www.ndhaber.com.tr/avanos-ta-raku-pisirme-teknigi-n-5787447>
- <https://youtu.be/2e8IKXVQG0g?si=LACzD1-kRUt1cbk6>
- <https://www.discovertajimi.com/noborigama.html>
- <https://www.izatolye.com.tr/urun/seramik-firini-150-litre/>

BÖLÜM 4

Sagar Pişirim Tekniği ve Alüminyum Folyo Kullanımı¹

Emel BOZKURT²

Giriş

Kökeni tarih öncesi Neolitik Çađa uzanan (M.Ö 10.000-5.500) seramik ürünlerin, insan hayatında önemli bir yere sahip olmasının ve hayatın hemen her alanında kullanılan bir malzeme oluşunun ana sebebi pişirilmesi sonucu ortaya çıkan sağlamlığıdır. Bu anlamda pişirim işlemleri, seramiğe hem kimyasal hem de fiziksel olarak son şeklini veren işlemlerdir diyebiliriz. Bir ürünün seramik olarak kabul edilmesi için teknik bakımdan analiz edilmiş, pişirilmiş ve/vaya sırlanmış olması gerekmektedir.

Pişirim işlemleri seramik ürünleri sağlamlılaştırarak doğal şartlara ve kimyasallara karşı direnç kazanmasını, estetik ve görsel bazı nitelikler kazanmasını sağlamaktadır. Seramik, teknik seramik ve porselen türü ürünlerde söz konusu sağlamlığın sağlanabilmesi için, 900 ila 1500 °C aralığındaki sıcaklıklarda pişirilmeleri gerekmektedir. Seramik ürünler için pişirim; “Şekillendirilmiş, kurutulmuş yarı mamülün, bir program içerisinde ısıtılması ve oluşan seramiğin gene bir program içerisinde soğutulması işlemidir.” (ARCASOY, 1983, s:90)

Pişirim süreçleri, fırın rejimleri ve pişirimin gerçekleştirildiği fırınlar çok çeşitli olsalar da işlem basamakları ve amaç, ürüne sağlamlık yanında görsel bazı

¹ Bu Çalışma Emel BOZKURT, 2012, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstütüsü, “Alternatif Pişirim Tekniklerinden Sagarın Araştırılması ve Uygulanması” İsimli Yüksek Lisans Tezinden Üretilmiştir.

² Öğr. Gör., Gaziantep Üniversitesi, Naci Topçuoğlu Meslek Yüksekokulu, El Sanatları Bölümü, emelbozkurt@gantep.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-8997-0753

Klasik biçimiyle sadece demir klorid çözeltisi ve tuz kullanılarak gerçekleştirilen alüminyum folyo sararı uygulamalarından, demir metalinin yoğun kırmızı etkileri alınırken; pakete talaş ve sülfat ilavesiyle indirgen kutu sararı (toprak sarar) sonuçlarına benzer sonuçlar elde edilmiştir. Folyo ile sarmalanan seramiklerin, boyutuna uygun saksı ve benzeri haznelere konularak pişirilmesi, indirgen atmosfere duyarlı metallerin etkilerini güçlendirmiştir. 750- 950 °C arası sıcaklıklarda gerçekleştirilen pişirim işlemlerinden olumlu sonuçlar alınmıştır. Kullanılan organik ve inorganik bileşikler ile sıcaklık arasındaki bağın net bir biçimde kurulması durumunda, çıkacak sonuçlara ilişkin kısmi değerlendirmeler yapmanın mümkün olduğu gözlemlenmiştir.

Kaynaklar

- Arcasoy A. (1983). Seramik Teknolojisi, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik Ana Sanat Dalı Yayınları, İstanbul.
- Bozkurt E. (2012). Alternatif Pişirim Tekniklerinden Sagarın Araştırılması ve Uygulanması, T.C. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
http://en.wikipedia.org/wiki/Saggar_fired_pottery, 29.09.2011, (Resim 1)
- Kızılcan, M. Tüzüm (2006), "Sagar Hazırlık, Pişirim ve Sonrası", Seramik Türkiye Dergisi, Sayı 17, Eylül / Ekim, İstanbul, s.111, (Resim 2)
- Özgündoğdu Çakır, A.Feyza (2006), Seramik Bünyelerde Işık geçirgenlik Özelliği ve Metal Tuzu Kullanımları ile Estetik Yorumlar, Seramik Türkiye Dergisi, Sayı 17, s: 103, İstanbul.
- Sevim C. (1991). İlkel Fırımlar, T.C. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Watkins C.James & Wadleess P.Andrew. (2004). Alternative Kilns & Firing Tecnigues: Raku-Sagar-Pit-Barrel, New York, A Lark Ceramalalics Book.

BÖLÜM 5

Nina Hole’ın Ateş Heykellerinden (Fırın Heykeller) “Anıtsal H” Yapıtının Mekanla İlişkisinin İncelenmesi

Şule KARACALAR¹

Giriş

Geçmişten günümüze yapılan arkeolojik kazılarda ortaya çıkan eserlerin büyük grubunu ahşap ve seramik malzeme oluşturmaktadır. Buradan anlaşılmaktadır ki seramik sanatının köklü bir geçmişi vardır. İnorganik bir malzeme olan seramik, yapım aşamasındaki hassasiyetiyle ve iklim şartlarının farklılıkları gözetilerek yapılmak zorundadır. Bu bakımdan malzeme kalitesinden başlayarak yapım aşaması, çevresel faktörler ve pişirim aşamalarıyla birlikte çoklu basamaklarla oluşur.

Seramik sanatı uzun yıllar boyunca mekân içinde yerini alan bir sanat disiplini olmuştur. 20.yüzyıldan itibaren ise sınırlarını zorlayarak mekân dışına çıkmaya başlamıştır. Seramik malzemenin bir heykel sanatı disiplinine benzer şekilde dış mekânda yerini alması uzun araştırmalar sonucu gelişmiştir. Çünkü seramik, yekpare olarak yapılması ve pişirilmesi mümkün olmayan bir malzemedir. Heykel sanatından ayrılan en önemli özelliğinden biri de çamurun pişme evresidir. Seramik çamuru kuruma ve pişme evresinde fiziksel olarak küçülme yaşar.

Pek çok seramik sanatçısı, seramik çalışmalarını dış mekânda yapma, pişirme ve sergileme imkanını geliştirmeye odaklanmıştır. Bu sanatçılardan biri de Nina Hole’dır. Hole seramik malzemeyi şekillendirme aşamasından pişirim aşamasına kadar bu soruna çözüm için odaklanmış ve bulduğu yöntem ile artık seramik dış mekânda sergileme yolunu bulmuştur. Hole, seramik malzemenin küçülme evresini bulduğu şekillendirme yöntemiyle çözüme kavuşturmuştur ayrıca sera-

¹ Öğr. Gör., Samsun Üniversitesi, Kavak Meslek Yüksekokulu, Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, sule.karacalar@samsun.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-7270-5494

önünde olduğu göz önüne alındığında, yapıtın konulduğu yerle ilişki kurduğu anlaşılır. Hole'in sanata yaklaşım biçimi, yapıtlarında kullandığı temalarla birlikte eserlerini sergilediği yerin kültürünü ve etkisini kullanması bakımından sanatçının yapıtı mekâna özgü olarak değerlendirilebilir.

Yapıtın yapım aşamasında herhangi bir sorun yaşamamak adına dikkatli bir şekilde ve büyük bir ekiple esere yaklaşan sanatçı, eserini tamamladıktan sonra artık eser bulunduğu yerde sergilenmeye devam etmektedir. Buradaki en büyük soru proje bitiminde eser yıllarca mekânda kalabilecek mi? Hole'in yapıtı halen sağlam bir şekilde varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Yani inorganik bir malzeme olan seramik ile dış mekânda büyük bir çalışma yapma olanağı sunması bakımından Hole'in çalışmaları bu alana oldukça büyük katkı sağlamaktadır. Hole'in seramik yapım çalışmalarında uyguladığı bu yöntem ile seramik sanatı, mekân içindeki yapım ve pişirim aşamalarının sınırlarını zorlayarak kendine yeni bir yön çizmiştir.

Kaynaklar

- Çakar, N. (2018). Çağdaş Seramik Sanatında Gelenekselden Günümüze Bir Bağ: Nina Hole. *Ulakbilge*, Cilt 6, Sayı 28, Volume 6 , 1135-1145.
- Eskikan, M. E. (2019). *Öznel Seramik-Heykel Figürlerin, Kent Bağlamında Nesne-Mekan İlişkisi* . Ankara: Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı Yüksek Lisans Sanat Çalışması Raporu.
- Hole, N. (2021). *Nina Hole Ceramic Artist*. <http://www.ninahole.com/nina.html> adresinden alındı
- Köseler, A. T. (2010). *Fırın Heykeller ve Bir Fırın Heykel Uygulaması* . İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı Sanatta Yeterlik Tezi.
- Lynch, K. (1996, Yaz). Çevrenin İmgesi. *Kent ve Kültürü, Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi*, Sayı:8, s. 153-161.
- Oğurlu, İ. (2014). Çevre-Kent İmajı-Kent Kimliği-Kent Kültürü Etkileşimlerine Bir Bakış. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, Yıl:13, Sayı: 26, 275-293.
- Özgündoğdu, Ç. F., Özçelik, H., & Çınar, K. D. (2018). Kentsel Tasarım Sürecinde Kamusal Sanat ve Samsun Kenti Seramik Yüzey Uygulaması Örneği. *Ulakbilge*, Cilt 6, Sayı 27, 1079-1094.
- Yılmaz, H. (2011). *Mekana Özgü Heykel Bağlamında Oluşturulmuş Heykel Parkları* . İstanbul: Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Heykel Anasanat Dalı Sanatta Yeterlik Tezi. <http://www.ninahole.com/fire/The%20Commemorative%20H,%20Athens,%20Greece,%202002/index.html> (12.11.2021)

BÖLÜM 6

Seramik ve Çini Bünye Üzerine Uygulanan Gravür Tekniği ve Uv Dijital Baskı Teknolojisi ile Tasarım Uygulama Modeli ¹

Funda ERKÖYLÜ ²

Giriş

Yapılan sanatsal çalışmalar incelendiğinde, toplumla sanat eseri arasında bir bağ kurmak, topluma ait bazı değerlerin sanatsal çalışmalar aracılığı ile gelecek nesillere aktarmak ve yeni nesiller arasında kültürel iletişim sağladığı görülmektedir. Sanatçı güzele karşı duyulan ilgi ve güzeli bulmak gibi bir görev üstlenmiştir. Böylece sanat eseri hayatın hem estetik bir parçası, hem de yaşanmışlıkların bir belgesi olmuştur. Çünkü sanatçı eserlerinde geçmiş zamanın yaşantılarını gelecek nesillere aktarmaktadır.

Tarihsel süreç incelendiğinde insanların “sanatı” bir anlatım aracı olarak kullandıkları, sanatçıların sanat eserlerinde toplumun gelenekleri, tarihi, inanışları, felsefesi, kültür seviyesi, dilleri, dinleri, yaşam biçimlerini kullandıkları araç ve gereçler yardımı ile yapmış oldukları eserlerde yaşamış oldukları dönemi yansıttıkları kendilerine özgü bir dil oluşturdukları görülmektedir.

Seramik ve Çini Bünye Üzerine Gravür Resmin Aktarım Süreci

Seramik, genel anlatım dili ile şu şekilde tanımlanabilir: “Organik olmayan malzemelerin (inorganik) oluşturduğu bileşimlerin, çeşitli yöntemler kullanarak şekil verildikten sonra, sırlanıp veya sırlanmadan, sertleşip dayanıklılık kazanması sağlanana kadar pişirilmesi bilim ve teknolojisidir” (Arcasoy, 457: 1).

¹ Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezinden Üretilmiştir.

² Uzm., fundaerkoylu@gmail.com Orcid: 0009-0009-2323-2617

Kaynaklar

- Akalan, G. (2000). *Gravür*. Kale Seramik Sanat Yayınları.
- Arcasoy, A. (1988). *Seramik teknolojisi*. Marmara Üniversitesi Yayınları.
- Arslan Sevin, N. (2006). *Gravürlerle yaşayan Osmanlı*. T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayınları.
- Ambrose, G., & Harris, P. (2014). *Grafik tasarımda baskı ve sonlandırma*. Literatür Yayınları.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi. (1986). Cilt VI, Milliyet Yayınları.
- Fırıncı, M. (2013). Dijital çağda geleneksel baskı resim ve teknikler arası geçiş (Melezleşme). *Anadolu Üniversitesi Sanat & Tasarım Dergisi*, 4(4), 127-135.
- Gravürlerle Türkiye. (1996). Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gölonü, G. (1979). *Kazı resim*. Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayını.
- Özsezgin, K. ve Aslier, M. (1989). *Başlangıcından bugüne çağdaş Türk resim sanatı tarihi*. Tıglat Yayınları.
- Türk Dil Kurumu Sözlük I. (1988). Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.
- Gülaçtı, N. (2011). *Günümüz Kütahya'sında seramik-çini üretimi ve durum tespiti* (Tez No. 278462) [Sanatta Yeterlilik Tezi, Anadolu Üniversitesi] Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Gülaçtı, N. (2012). Selçuklu dönemi figüratif dekorlu seramik ve çini örneklerinin cumhuriyet dönemi Kütahya figüratif çinileriyle karşılaştırılması. 21. *Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 33-48.
- Erköylü, F. (2018). 18. yüzyıl sonu 19. yüzyıl başında yapılmış olan İstanbul Gravürlerinin sıralı tekniğinde seramik ve çini bünye üzerine uygulaması (Tez No. 616845) [Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Küçüköner, H. (2012). *Gravür sanatı tarihi ve modern uygulamalar* (Tez No. 328720). [Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Korkmaz, T. (2017). Karo üretiminde kullanılan inkjet teknolojisinin seramik sanatında alternatif bir teknik olarak değerlendirilmesi. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 6(34), 1865-1878.
- Türkiye Seramik Federasyonu Dergisi. (2011). Yeni teknoloji rekabette avantaj sağlar. *Seramik Türkiye- Türkiye Seramik Federasyonu Dergisi*, 36, 44-46.
- Gülaçtı, N. ve Erköylü, F. (2021), T.C Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Ahmet Yakupoğlu Anısına 3. *Uluslararası Sanat Ve Tasarım Sempozyumu Bildiri Kitabı cilt:2*, 37,38,44.
- Gilboa, R. (2016, 23 Mart). *Endüstriyel baskının dijital dönüşümü*. Erişim Adresi: <http://www.inkjet-magazine.com/endustriyel-baskinin-dijital-donusumu/>, (23.03.2020).
- Ahşap Üzerine Baskı Sanatı. (2020, 17 Nisan). Erişim Adresi: <https://www.boranreklam.com/uv-baski/ahsap-baski/>.

BÖLÜM 7

Seramik Yüzeylerde Sünger Baskı Yöntemi

Selim ÇINAR ¹

Giriş

Seramik tarihinde baskı dekor tekniğinin kökeni şekillendirme yapan kişinin el izinin çamur yüzeyinde çıkması ile başlamıştır. Bu durum seramik çamurlarının yüksek plastisite özelliği ile ilgilidir. Daha sonraki dönemlerde mühürler şekillendirilmeye ve seramik yüzeylerde kullanılmaya başlanmıştır. Sadece çamur yüzeylerde değil farklı yüzeylerde boya aktarıcı olarak da kullanılan bu mühürler kil, taş, ahşap gibi çeşitli malzemelerden yapılmışlardır. Mühürlerin ilk kullanım amaçları aidiyet kültürünün toplum içerisinde oluşumunun bir getirisi olmakla birlikte sonrasında geometrik şekilli, stilize hayvan kabartmalı mühürler seramik yüzeylerde dekor amaçlı kullanmıştır. Sünger baskılarda mühür baskı özelinde değerlendirilmektedir. Doğal süngerlerin oldukça efektif delikli yapıları hiçbir müdahale gerektirmeden seramik çamur yüzeyine basıldığında etkileyici dokular oluşturmaktadır. Bu durumun yanı sıra yine doğal süngerler sıra veya astar gibi sıvı karışımlara batırıldıktan sonra çamur yüzeyine basıldığında hem dokusal hem renkli etkiler yakalanabilmektedir. Doğal süngerlerin bu şekilde mühür olarak kullanımları sayesinde seramik form yüzeylerinde amorf ve doğal dekorlar yapılabilmektedir. Yapay süngerler yapıları itibariyle dokusal etkileri zayıf olsa da boya aktarıcı mühür olarak kullanılırlar. Sünger mühür şekillendirme yakma ve kesme olarak iki yolla sağlanır. Yakma işleminde; elektrik ile ısıtılan metal çubuklar ile sünger parçanın tasarıma uygun şekilde yakılarak mühür oluşturmaktır. Kesme

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü, slmcinar@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-2380-1818

Sonuç

Sünger baskı yöntemi seramik sanat tarihi içerisinde köklü bir geçmişe ve geleneğe sahiptir. Bu dekor yönteminde doğal ve yapay süngerler kullanılarak seramik yüzeylerde doku ve renk etkileri oluşturulur. Doğal süngerlerin sahip oldukları delikli yapı itibarıyla efektif etkiler yakalanabilmesi, yapay süngerlerden yakma ve kesme yöntemleriyle organik ve geometrik sünger mühürler elde edilebilmesi sünger baskı yöntemini çömlükçiler ve seramik sanatçıları için cazip hale getirmektedir. Araştırma sürecinde sünger baskı yönteminin ilgili literatürlerde yeterli düzeyde yer almadığı saptanmıştır. Bu durum çağdaş seramik sanatçılarının sünger baskı yöntemi vasıtasıyla yakalayabilecekleri özgün yüzey değerlendirmelerine engel teşkil etmekle birlikte köklü bir geçmişe ve geleneğe sahip sünger baskı yönteminin çağdaş kullanımı ile gerçekleştirilecek eklektik bağları da engellemektedir. Bu noktada yapılan araştırmanın biçim, yüzey ve dekor bakımından çağdaş seramik sanatçılarına yeni ve özgün anlatım fikirleri sağlayabileceği öngörülmektedir.

Kaynaklar

- Berkeley Artisans Holiday Open Studios (2015). Beautiful Bowls of Bob Pool Pottery. 2024 15 Şubat tarihinde <https://www.facebook.com/BerkeleyArtisans/photos/t.100063143536085/1385138264849404/?type=3> adresinden erişildi.
- Bob Pool (2021). *Bob Pool Obituary*. 2024 15 Şubat tarihinde <https://www.legacy.com/us/obituaries/sfgate/name/bob-pool-obituary?id=10540018> adresinden erişildi.
- Bob Pool Pottery (2015). *Bob Pool Pottery*. 2024 15 Şubat tarihinde <https://www.facebook.com/BobPoolPottery/photos/pb.100063143536085.-2207520000/805332556170378/?type=3> adresinden erişildi.
- Bob Pool Pottery (2012). *Bob Pool Pottery*. 2024 15 Şubat tarihinde <https://www.facebook.com/photo/?fbid=397967030240268&set=a.397966840240287> adresinden erişildi.
- Bob Pool Pottery (2012). *Bob Pool Pottery*. 2024 15 Şubat tarihinde <https://www.facebook.com/BobPoolPottery/photos/pb.100063143536085.-2207520000/333479590022346/?type=3> adresinden erişildi.
- Kalay, L. (2009). *Seramik yüzeylerde kullanılan baskı teknikleri ve uygulamaları*. (Yayın No. 280167) [Yüksek lisans tezi., Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir]
- Scott, P. (2002). *Ceramics and print*. A&C Black, Londra.
- Sponging (t.y.). *Underglaze techniques*. 2024 20 Ocak tarihinde <chrome-extension://efaidnbmn-nibpcjpcglclefindmkaj/http://elibrary.pcu.edu.ph:9000/digi/AC01/31846142.pdf> adresinden erişildi.
- Tazeoğlu Filiz, F. (2023). Çağdaş seramik sanatında kullanılan alternatif şekillendirme yöntemleri. *Kent Akademisi Dergisi*. 16(3):21422158. <https://doi.org/10.35674/kent.1257082>
- Wisotzky, P. (2020). *Tips and tools fab lab sponges*. 2024 12 Ocak tarihinde [https://static1.squarespace.com/static/56b4fe022fe131e1866fe60c/t/5e1b88a975e9e6565cd449d7/1578862762036/Wisotzky_Feb20CM.pdf](chrome-extension://efaidnbmn-nibpcjpcglclefindmkaj/https://static1.squarespace.com/static/56b4fe022fe131e1866fe60c/t/5e1b88a975e9e6565cd449d7/1578862762036/Wisotzky_Feb20CM.pdf) adresinden

den erişildi.

Wisotzky, P. (t.y.). *Paul Wisotzky*. 2024 12 Ocak tarihinde <https://ofa.fas.harvard.edu/people/paul-wisotzky> adresinden erişildi.

Wisotzky, P. (t.y.). Laser cutting sponge stamps. 2024 12 Ocak tarihinde <https://blueberrylanepottery.com/sponge-stamps> adresinden erişildi.

Wisotzky, P. (t.y.). Making and using laser-cut sponge stamps with Paul Wisotzky. 2024 12 Ocak tarihinde <https://ceramicartsnetwork.org/clayflicks/clayflicks-video/laser-cut-sponge-stamps-with-paul-wisotzky> adresinden erişildi.

BÖLÜM 8

Çağdaş Sanatta Porselen Litofanlar Ilona Romule ve Rae Stern Örneği

Emre CAN ¹

Giriş

Sanat, çağlar boyunca sanatçılar tarafından farklı malzemeler ve teknikler kullanılarak ifade edilmiştir. Bu malzemelerden biri de seramiktir. Seramik tarih boyunca geleneksel ve yenilikçi teknikleri birleştirerek sanatçılara sonsuz bir yaratıcı potansiyel sunmuştur. Seramik, malzeme olarak hammadde bileşimlerine göre farklı özellikler gösterebilir. Porselen de seramiğin alt bileşiklerinden bir tanesidir. İçerisinde bulunan hammadde özelliklerine ve pişme derecelerine göre seramikten farklı olarak beyaz ve ışık geçirgenliğine sahiptir. Bu ışık geçirgenliği sanatçıların ifade biçimlerini çeşitlendirmektedir. Bu bağlamda, porselen, malzeme olarak sanatçıların ilgisini her dönem çekmeyi başarmıştır. Litofan ise arkadan aydınlatıldığında bir görüntüyü ortaya çıkaran kabartmalı yüzeye sahip ince porselen plakalardır (Samantha, 2020). Bu teknikte porselenin ışık geçirgenliğinden faydalanılır. Bir porselen plakanın üzerinde istenilen desen aktarılır, bu desen üzerinde açık koyu alanlar belirlenir, açık alanlar kazınarak koyu alanlar yüksekte bırakılır. Bu sayede arkadan ışığın vurmasıyla ince olan yani kazınan kısımlar ışığı daha fazla geçirir ve yüzey üzerinde ton farklılıkları oluşturarak istenilen desenin porselen yüzeye ışık yardımı ile aktarılması sağlanır. Bu teknik günümüzün teknolojik gelişmeleriyle daha kolay ve kusursuz hale gelmiştir. Üç boyutlu yazıcılar ve CNC makineleri aracılığı ile daha detaylı litofanlar üretme süresi oldukça kısalmıştır. Ayrıca kişisel talep ve uygulamaların yanında bu tek-

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Seramik ve Cam Bölümü, emre.can@bilecik.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-8785-2457

elde etmekte ve bu da ışığın değişen miktarıyla birlikte ortaya çıkan gölgeler ve yansımalarla resimlerinin daha dinamik ve derin bir his yaratmasını sağlamaktadır. Porselen malzeme kullanarak oluşturduğu “Outside Time” isimli enstalasyonunda kullanmış olduğu litofan tekniği ile farklı bir yaklaşım ortaya koymuştur. Porselenden üretmiş olduğu çaydanlık ve fincanların üzerlerine uygulamış olduğu litofan görsellerini sensörlü aydınlatmalar ile desteklemiştir. İzleyici esere dokunduğunda sensör, teması algılayarak yüzeyde aydınlatılmış litofanlar belirlemektedir. Bu sayede sanatçı izleyiciyi de sanat eserine dahil ederek etkileşimli bir sanat eseri ortaya koymuştur. Burada sanatçı, klasik litofan kullanımının aksine hem yeni bir aydınlatma nesnesi kullanmış hem de izleyiciyi eserin içerisine dahil ederek izleyici üzerindeki duyuşsal etkiyi arttırmıştır. Yapılan araştırmada teknik olarak Rae Stern’ün bu eseri nasıl ürettiği ve litofan görüntüsünü nasıl elde ettiği ile ilgili bir bilgiye ulaşılammıştır. Ancak sanatçının litofan tekniğine getirmiş olduğu farklı yaklaşımın oldukça değerli olduğu ve bu araştırma ile başka sanatçılara ilham kaynağı olabileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak, porselen litofan tekniğinin kullanımı genellikle sınırlı kalmış olsa da, Ilona Romule ve Rae Stern gibi sanatçılar, figüratif formlarda ve farklı malzemelerle litofan tekniğini cesur bir şekilde uygulayarak, bu alana yeni bir bakış açısı getirmişlerdir. Ilona Romule, porselen litofanlar ile figüratif eserler oluşturarak sanatında özgünlük ve ifade gücü yakalamıştır. Rae Stern ise farklı malzemeleri ve dijital araçları bir araya getirerek, litofan tekniğini kullanmış ve izleyiciye etkileşimli bir sanat deneyimi sunmuştur. Bu sanatçılar, litofan tekniğini kendi tarzlarıyla yeniden yorumlayarak, çağdaş sanatın sınırlarını genişletmektedirler. Bu araştırma, litofan tekniğine farklı bir yaklaşım getiren sanatçıların varlığını ortaya koymaktadır. Bu araştırmanın diğer sanatçılara ilham olabilecek bir kaynak olması hedeflenmektedir.

Kaynaklar

- Scott, S. (2020). A luminous translation: lithophanes at woburn abbey, 1836 to 1838. *Visual Culture In Britain*, 2(21), 227-246. <https://doi.org/10.1080/14714787.2020.1738266>
- Carney, M. (2007). Lithophanes and asia: translucent translations. *Ceramics Monthly*, 8(55)
- Carney, M. (2012). Lithophanes... not dead art form. *Ceramics: Art And Perception*, (87), 24-27.
- G.valenstein, S. (1989). *A handbook of chinese ceramics*. New York : The Metropolitan Museum Of Art
- Museum, B. (19th century,). The new student. *Ceramic Historian*. <http://www.ceramichistorian.com/blairwebsite/site/lithophanes.html>
- Nilsson, J. (t, Y). Anhua, a subtle, complicated and not yet fully understood manner of decoration

- on a ming, yongle period (1403-1425), monk's-cap ewer. The Antique Chinese And Japanese Porcelain Collectors. <https://www.gotheborg.com/glossary/anhua.shtml#A>
- Museum, A. (2018, January). Detail of 19th-century plate with an hua decoration.. Wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/An_hua
- Osser, S. (2022). A new path with lithophanes. *Ceramics Monthly*, 52-56.
- Işıktan, F. (2018). Teknik gelişmeler ve cnc işleme yöntemi ile 3d porselen fotoğraf . *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(60).
- Cooper,A.(t,y). Porcelain ellipse lamp.. Amy Cooper Ceramics. <https://amycooperceramics.co.uk/collections/table-lamps/products/agapanthus-porcelain-ellipse-lamp-medium>
- Vondriska, G. (2021, January 13). Creating a lithophane with a cnc. Laguna. <https://info.laguna-tools.com/cnc-lithophane>
- Romule,I. (2005). Open the door. Ilona Romule. <https://www.ilonaromuleporcelain.com/sculptural-objects>
- R, G. Brown, (2008). Ilona romule's porcelain fables. *Ceramics: Art And Perception*, (72), 35-40.
- Society, C. N. A. A. C. (2023, October). Frozen rhythm - international contemporary ceramics exhibition. Chinese National Arts And Crafts Society. <https://m.cnacs.net.cn/88/202307/5076.html>
- Romule, I. (t.y). Artist statement. Ilona Romule. <https://www.ilonaromuleporcelain.com/artist-statement>
- Romule, İ. (t.y). Light object and lithophanes. İlona Romule. <https://www.ilonaromuleporcelain.com/blank-2>
- Stern, R. (t.y). Hypomnemata. Rae Stern. <https://www.raesternstudio.com/hypomnemata>
- O'Brien, R. (2022, Kasım 1). Silent witness. Studio Potter. <https://studiopotter.org/silent-witness>
- Stern, R. (t.y). Outside time. Rae Stern. <https://www.raesternstudio.com/outsidetime>
- Baker, C. (2022, Temmuz). Rae stern: flourishing despite disruption. Sixty Inches From Center. <https://sixtyinchesfromcenter.org/rae-stern-flourishing-despite-disruption/>
- Stern, R. (t.y). Outside time. Rae Stern. <https://www.raesternstudio.com/outsidetime>
- Stern, R. (t.y). Outside time. Rae Stern. <https://www.raesternstudio.com/outsidetime>
- Stern, R. (t.y). Outside time. Rae Stern. <https://www.raesternstudio.com/outsidetime>

BÖLÜM 9

Cam ve Seramik Etkileşiminin Bir Yansıması: Mustafa Ağatekin'in "Cam İçi Seramik" Çalışmaları

Serap BEDEL ÖZEK ¹

Giriş

Cam ve seramik, sanat alanında sanatçının ifade biçimini yansıttığı ve plastik sanatlarda özgün nitelikleriyle yer edinen önemli iki malzemedir. Şeffaf yapısı, dayanıklılığı ve kırılganlığıyla cam, gerçekliğin doğrudan bir temsilcisidir ve sanat alanında kendine özgü simgesel anlamlar taşıyan bir malzeme olarak dikkat çeker. Seramik ise insanlık tarihinin en eski ve kalıcı sanat dallarından biridir. Kil, balçık veya çamur gibi temel malzemelerden yapılan seramik, işlevselliğinin yanı sıra sanatsal ifade için de kullanılmıştır. Yeni çağın ifade dili olan disiplinler arası sanat anlayışından etkilenen birçok sanatçı, artık eserlerinde farklı malzemeleri bir arada kullanmaktadırlar. Sanatta yenilik arayışı, özgün çalışma ortaya koyabilme çabası ve farklı malzemelerin ortaya koyduğu yapısal zıtlıkların cezbedici yönü gibi faktörler sanatçıyı farklı malzemeleri bir arada kullanmaya yöneltmiştir. Değişen sanat anlayışının bir yansıması olarak da seramik ve cam etkileşimi, son yıllarda giderek daha fazla önem kazanmaktadır.

Cam ve Seramik Sanatının Etkileşimi

Sanat, tarih boyunca çeşitli malzemelerin ve ifade biçimlerinin kullanılmasıyla şekillenmiş ve gelişmiştir. Sanatçılar, yaratıcılık süreçlerinde farklı malzemeleri seçerek ve onları farklı şekillerde kullanarak kendilerini ifade etmişlerdir. Sanat eserleri de insan duygularını ve düşüncelerini yansıtan birer araç haline gelmiş-

¹ Arş. Gör. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik ve Cam Bölümü, serap.bedel@omu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-0440-813X

SONUÇ

Sanat dünyasında malzeme kullanımını sürekli olarak evrim geçirmekte ve sanatçılar çeşitli malzemeleri bir araya getirerek yeni ifade olanakları aramaktadır. Sanatçılar, farklı malzemelerin birlikteliğinden etkileyici sonuçlar elde etmiş ve yeni ifade biçimleri geliştirmişlerdir. Bu bağlamda cam ve seramik gibi malzemelerin bir arada kullanılması, sanatın sınırlarını genişletmiş ve sanatçılara daha fazla yaratıcılık sunmuştur. Bu da sanat eserlerinin daha zengin ve çeşitli olmasını sağlamıştır.

“Cam içi seramik” yöntemi çağdaş sanat dünyasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu yöntem, yeni ifade biçimlerinin keşfedilmesine ve farklı malzeme ve tekniklerin kullanımına olanak tanımaktadır. Ayrıca, eserlerin görsel zenginliğini artırarak anlamını derinleştirmektedir. Seramik ve camın fiziksel farklılıklarından doğan zıtlık, ilgi çekici bir uyum yaratmakta ve birçok sanatçının da bu iki malzemeyi bir arada kullanmasına ilham vermektedir. Dolayısıyla sanatta cam ve seramik etkileşimi de geleneksel anlayışın dışında değerlendirilmelidir. Sanatçılar bu etkileşim sayesinde, zıtlıklar arasındaki uyumu yakalayabilmekte ve tek bir malzemenin sınırlılığına değil, zengin bir anlatım diline vurgu yapabilmektedirler (Özdağ vd., 2019).

Çalışmada detaylı olarak verilen tekniğin üretim basamakları, diğer sanatçıların karşılaştığı uygulama zorluklarını çözmesi bakımında zengin bir kaynak oluşturmaktadır. Seramik ve camın bir arada kullanılmasıyla ortaya çıkan yapıtlar ise sanat dünyasında önemli bir yer edinerek yeni araştırmalara da ilham vermek için önemli bir temel oluşturmaktadır.

Kaynaklar

- Ağatekin, M. (2007). Cam Seramik Etkileşimleri ve Alternatif Uygulamalar. *Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Yazıları Dergisi*, 17, 135-148. Hacettepe Üniversitesi Yayınları: Ankara.
- Ağatekin, M. (2009). Inclusion. *Ceramics Technical*, (No.28), 16-20, Australia.
- Ağatekin, M. (2020). İşlevsellikten Sanat Nesnesine Cam'ın Yolculuğu. *Virüs Dergisi*, 5, 400-417.
- Atalayer, F. (2008). Cam gizeminin kavramsal değerleri. *Anadolu Sanat*, 22.
- Baudrillard, J. (2010). Nesnel Sistem. (O. Adanır & A. Karamollaoğlu, Çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Geylani Vuruşkan, B. D. (2020, Mayıs). Sanatsal İfade Aracı Olarak Cam ve Seramiğin Birlikte Kullanımı. *idil*, 69, 899-908. <https://doi.org/10.7816/idil-09-69-13>
- İnan, H. B. (2018). Seramik form ve yüzeylerde resimsel anlatımlar ve imgeler (Yüksek lisans tezi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi). Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar

- Enstitüsü Seramik Anasaat Dalı Yüksek Lisans Sanat Çalışması Raporu.
- Kahraman, D. (2018). Mustafa Aġatekin and the Concept of Belonging. *Ceramics: Art and Perception*, (NO.109), 88-93.
- Özdaġ, D. E., Yazçayır, N. & Boratav, O. (2019). Cam ve metal malzemelerin seramik sanatında kullanılması. *The Journal of Academic Social Science*, 88(88), 470-486.
- Ünal, S. (2021). Estetik-sanat-zanaat yaklaşımıyla seramik sanatı üzerine düşünceler. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 195-224.

İnternet Kaynakları

- Çanakkale Seramik Müzesi. Pus/ Süreli Sergiler 15. Çanakkale Seramik Müzesi. Erişim tarihi: 28.01.2024, URL: <https://www.canakkaleseramikmuzesi.org/pus-sureli-sergi-15/>
- Çobanlı, Z. Mustafa Aġatekin'in kendi gerçeği ve hayalleri arasında araf. *Seramik Türkiye Dergisi*. Erişim tarihi: 28.01.2024, URL: <https://www.seramikturkiye.org/post/mustafa-agatekin-i-n-kendi-gerceği-ve-hayalleri-arasinda-araf>
- Zorba Tv Dergi (2021, 12 Temmuz). Mustafa Aġatekin'in Gece Notları Sergisi Bodrum Dibeklikhan'da. Erişim tarihi: 06.02.2024, URL: <https://zorbatv.com/sanat/gorsel-sanatlar/mustafa-agatekinin-gece-notlari-sergisi-bodrum-dibeklikhanda>

Görsel Kaynakları

- Görsel 1-** Alçı kalıbın hazırlanması ve alçı plakalara desenin kazınması
- Görsel 2:** Boyaların uygulanması ve döküm yapılması
- Görsel 3:** Döküm sonrası camın kalıptan ayrılması ve seramiğin cama transferi
- Görsel 4:** İlk Pişirim ve Sonrasında İkinci Pişirim
- Görsel 5:** Pişirim Sonrası
- Görsel 1-2-3-4-5** Aġatekin, M., (2007). "Cam Seramik Etkileşimleri ve Alternatif Uygulamalar", Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Yazıları Dergisi 17. Sayı, s:135-148, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Görsel 6:** Mustafa Aġatekin. Mustafa Aġatekin'in Kişisel Arşivinden
- Görsel 7:** 2002-2005 yıllarına ait çalışmalar. Erişim Tarihi: 02.02.2024 <https://tr.pinterest.com/aatekn/ eserlerim-my-works-2/>
- Görsel 8:** "Gizler" Serisi, 2007. Erişim Tarihi: 10.02.2024 <https://tr.pinterest.com/aatekn/ eserlerim-my-works-2/>
- Görsel 9:** "Camsiparane" Serisi, 2013. Erişim Tarihi: 12.02.2024 <https://tr.pinterest.com/aatekn/ eserlerim-my-works-4/>
- Görsel 10:** "İç Çekişler" Serisi, 2017. Erişim Tarihi: 12.02.2024 <https://tr.pinterest.com/aatekn/ ic-cekislersospiri-glass-exhibition/>
- Görsel 11:** "Pus" Serisi, 2018. Mustafa Aġatekin'in Kişisel Arşivinden
- Görsel 12:** "Gece Notları" Serisinden, 2021. Erişim Tarihi: 17.02.2024 <https://zorbatv.com/sanat/gorsel-sanatlar/mustafa-agatekinin-gece-notlari-sergisi-bodrum-dibeklikhanda>
- Görsel 13:** "Gece Notları II" Serisinden, 2021. Mustafa Aġatekin'in Kişisel Arşivinden

BÖLÜM 10

12-13. Yy. İran Selçuklu Dönemi Fritware Seramiklerinde Uygulanan Dekor Yöntemleri

Tuba MARMARA ¹

GİRİŞ

İslam dininin yedinci yüzyılın başlarında yayılmasıyla birlikte diğer sanat dallarında olduğu gibi seramik sanatında da yeni bir dönem başlamış, dolayısıyla İran'da, seramik alanında meydana gelen bu değişim ve dönüşüm döneminden etkilenmiştir. İslam öncesi seramik sanatçıların teknik ve uygulama yöntemleri bu yeni dönemde de varlık göstermeye devam etmiş olsa da, süreç içerisinde İslamiyet'in getirdiği yeniliklerle sentezlenen farklı tarzlar ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra İranlı seramik sanatçıların Çin başta olmak üzere Uzakdoğu seramiklerini tanıma ve bunun sonucu gelişen kültürel etkileşimleri sonucunda yeni ve farklı stillerde gelişen eserler kendini göstermeye başlamıştır. İran coğrafyasında yaşanan bu değişim ve dönüşüm süreci üç ayrı dönemde kendini göstermiştir. Bu dönemler: Erken İslam Dönemi (MS. 9.-11.yy), Orta Çağ İslam Dönemi (MS. 11.-15.yy), Geç İslam Dönemi (MS. 15.-21.yy) olarak tarihte yer bulmuştur (Manafidizaji, 2022, s. 2).

İran İslam Sanatında Selçukluların varlık gösterdiği dönem Orta Çağ İslam Dönemi'ne denk düşmekteydi. Aslında İran İslam Sanatının dönemlere ayrılması konusunda farklı fikirler ortaya konulmakta ve dönemlerin başlangıç ve bitiş tarihleri net olarak bilinmemektedir. "Özellikle, İran Seramik Sanatının ikinci ve Orta Çağ Dönemini tespit etme çabaları yeteri kadar başarılı olmamıştır. Ancak eğer 8-16. yy. tarih aralığı taklit ve yaratıcılık dönemi olursa, 11-15. yy. İran Sera-

¹ Öğr. Gör., Sakarya Üniversitesi. Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Seramik ve Cam Bölümü, tubamarmara@sakarya.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-9984-3531

şablon örnekler üzerinden de anlaşılabilceği gibi ustalık gerektiren teknikler titizlikle işlenmiştir. Khalili koleksiyonu parçalarından örneklerle anlatılan söz konusu dekor teknikleri, literatüre katkı sağlamış ve İslam seramiklerinin İran üretimlerinin Selçuklu periyodu hakkında bilgi edinilmesi bakımından da önem arz etmektedir.

Kaynaklar

- Arcasoy, A., & Başkırkan, H. (2021). *Seramik Teknolojisi*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Behnia, A., & Mohammadi, M. (2021). *A Survey On The Decorative Patterns of Silhouette Pottery and its Comparison with Metal Vessels of Seljuk*. Iranian Journal of Archaeological Studies.
- Bernsted, A.-M. K. (2003). *Early Islamic Pottery Materials & Techniques*. London: Archetype Publications.
- Collections, T. K. (2024, Şubat 25). *The Khalili Collections*. <https://www.khalilicollections.org/collections/islamic-art/khalili-collection-islamic-art-double-shelled-ewer-pot773/> adresinden alındı
- Çizer, S. (2010). *Lüster*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Grube, E. J. (1994). Iranian Stone-Paste Pottery Of The Saljuq Period. M. Bayani, D. Kennet, P. Morgan, N. Nassar, A. Northedge, & C. Tonghini içinde, *Cobalt And Lustre* (s. 147). New York: Oxford University Press.
- Manafidizaji, K. (2022). İslam Döneminde İran Seramik Sanatında Kadın Betimlemeleri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Pekşen, C., & Uysal, S. (2022). Seramik Bünyelerde Frit Kullanımı. *Atatürk Üniversitesi Yayınları*, 104-114.
- Sevim, S. S. (2015). *Seramik Dekorlar ve Uygulama Teknikleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Watson, O. (2004). *Ceramics From Islamic Lands*. London: Thames&Hudson.
- Yarol, Y. (2008). *Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi. İslam Seramiklerinde Kullanılan Fritli Hamurunun İncelenmesi ve Çağdaş Formlarda Uygulanması*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi GSE Seramik Anasant Dalı.

BÖLÜM 11

Seramik Hammaddeleri

Erhan AKÇA¹

Seramik Hammaddeler

İnsanlar tarafından üretilen yaklaşık 20.000 yıl öncesine tarihlendirilen ilk işlevsel seramikler (Wu ve ark., 2012), tek başına ya da silisyum gibi ek bileşenlerle karıştırılarak ateşte sertleştirilen ve sinterlenen kilden oluşan çanak çömleklerdi. Deneyim ve teknolojinin gelişmesi ile seramik bünyenin üzerine daha ince killerden astar ve sonrasında astarın da üzerine camı, amorf oksit sırlar uygulayarak pürüzsüz, gözeneksiz renkli yüzeyli ürünler üretilmiştir. Günümüzde seramikler ev, sanayi ve yapı ürünlerinin yanı sıra yarı iletkenler gibi ileri seramik mühendisliği uygulamaları için üretilen çok çeşitli malzemeleri içermektedir. Özel saflaştırılmış veya birleştirilmiş elementler kullanılarak üretilen endüstriyel seramikler, özgün özellikleri nedeniyle elektronikten havacılığa kadar farklı sektörlerde farklı amaçlara hizmet etmektedir ve işlenme ve maliyetleri nedeniyle nadiren sanatsal faaliyetlerde kullanılırlar. Bu nedenle bu bölümde geleneksel seramiklerin üretiminde kullanılan doğal kayalar ve mineraller üzerinde durulacaktır. Seramik hammaddeleri konusunda diğer dikkat edilmesi gereken konu da seramik sanatçıları ve mühendislerinin kullandığı özellikle kil hammaddeleri terimleri ile jeoloji ve toprak biliminin kullandığı terimlerdeki farklılıklardır. Bunun nedeni seramik sanatçıları ve mühendislerinin seramik hammaddelerinin içerdiği safsızlıkları tanımlamak içindir çünkü kayalardan ayrışma ürünü olan killer doğada çok nadiren saftırlar ve içlerinde farklı mineraller bulunmaktadır (Arcasoy, 1983). Bunun için hammadde terimlerinin anlaşılması için seramik mühendisleri

¹ Prof. Dr., Adıyaman Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, eakca@adiyaman.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-8988-4196

SONUÇ

Geleneksel seramik üretiminde temelde plastik olmayan kuvars, feldispat, kalsit ile plastik olan kaolinit, illit, vermikülit, paligorskit ve smektit kullanılsa da yapılan araştırmalar 110'dan fazla mineralin seramik üretiminde kullanıldığını göstermektedir. Seramik hammaddelerin ergime, erime, sinterleşme, vitrifikasyon sıcaklıkları istenilen ürüne ve işlevine bağlı olarak çok farklılık göstermektedir sayfa sınırı olan bu bölümde seramik hammaddelerin ancak genel bir tanımı verilebilmiştir. Bununla birlikte doğal ortamlardan alınan hammaddelerin içeriği jeolojik kökene bağlı olarak değişim göstermektedir bu nedenle her hammadde ana kullanıma geçmeden önce kimyasal ve fiziksel analizler ile deneme üretimleri yapılmalıdır.

Seramik hammaddelerinin özellikleri tanındığında sadece günümüzde üretilen değil aynı zamanda geçmişte üretilen arkeolojik seramikler hakkında da yararlı bilgiler edinilerek diğer bilim dalları ile de çalışma olanakları kazanılabilir.

Kaynaklar

- Akça, E., Arocena, J., Kelling, G., Nagano, T., Degryse, P., Poblome, J., Çambel, H., Büyük, G., Tümay, T. & Kapur, S. (2009). Firing temperatures and raw material sources of ancient Hittite ceramics of Asia Minor. *Transactions of the Indian Ceramic Society*, 68(1), 35-40.
- Akça, E., Arocena, J., Kiliç, S., Dingil, M., & Kapur, S. (2010). Preliminary chemical and micro-morphological observations on Urartu (800–600 BC) ceramics, Eastern Turkey. *Geoarchaeology: An International Journal*, 25(2), 233-244.
- Akisanmi, P. (2022). *Classification of clay minerals*. IntechOpen: London, UK.
- Arcasoy, A. (1983). *Seramik Teknolojisi*. M.Ü. Güzel Sanatlar Yayınları
- Baldwin, B. (1962). The Rock Cycle, *Journal of Geological Education*, 10(1), 9-12, DOI: 10.5408/0022-1368-10.1.9.
- Çelik, A., Kadir, S., Kapur, S., Zorlu, K., Akça, E., Akşit, İ. & Cebeci, Z. (2019). The effect of high temperature minerals and microstructure on the compressive strength of bricks. *Applied Clay Science*, 169, 91-101.
- Grim R.E. (1968). *Clay Mineralogy* (Second edit). New York, McGraw-Hill Book Company.
- Guggenheim, S., Adams, J. M., Bain, D. C., Bergaya, F., Brigatti, M. F., Drits, V. A., Formoso, M. L. L., Galan, E., Kogure, T. & Stanjek, H. (2006). Summary of recommendations of nomenclature committees relevant to clay mineralogy: report of the Association Internationale pour l'Etude des Argiles (AIPEA) Nomenclature Committee for 2006. *Clays and Clay minerals*, 54, 761-772.
- Kapur, S., Kadir, S., Kelling, G., Akça, E., Topaksu, M., Sakarya, N., Yeğingil, Z., Eren, M. & Fitz-Patrick, E. A. (2023). Fired shards from selected ancient Anatolian ceramics: a brief review of their mineralogical nature and pedological? microstructural evolution. *Turkish Journal of Earth Sciences*, 32(4), 555-576.
- Vandiver, P.B., Soffer, O., Klima, B., and Svoboda, J. (1989). The Origins of Ceramic Technology at Dolni Vestonice, Czechoslovakia. *Science*, 246 (4), 1002-100.
- Wu, X., Zhang, C., Goldberg, P., Cohen, D., Pan, Y., Arpin, T., Bar-Yosef, O. (2012). Early pottery at 20,000 years ago in Xianrendong Cave, China. *Science* 336, 1696–1700.